

ERFGOED

NICO VAN CAMPENHOUT

LOUIS RYCKEBOER EN DE COMMUNAUTAIRE VERHOUDINGEN IN BELGIË

Louis Ryckeboer werd op 25 november 1900 geboren in Antwerpen, waar hij de middelbare school doorliep in het Sint-Jan Berchmanscollege.¹ Nadat hij in 1924 aan de Leuvense universiteit het diploma van doctor in de rechten had behaald, was hij tot 1929 advocaat in zijn geboortestad. Vervolgens werkte hij gedurende enkele jaren bij het ministerie van Nijverheid, Arbeid en Sociale Voorzorg.

In 1932 werd Ryckeboer aangesteld tot stadssecretaris van Mechelen. Na de Tweede Wereldoorlog werd hij uit die functie eerst geschorst en later ontslagen. Een in april 1945 opgerichte stedelijke onderzoekscommissie schrapte weliswaar een hele reeks aantijgingen tegen hem, maar legde Ryckeboer uiteindelijk ten laste dat hij zich tijdens de Duitse bezetting "*Duitschgezind*" en "*pro-Duitsch*" had opgesteld en dat hij in die periode was omgegaan "*met 'zwarten' en met verdachte middens*".²

< Louis Ryckeboer, s.d. [Antwerpen, Letterenhuis]

* Met dank aan Bruno De Wever, Herman Balthazar, Harry Van Velthoven en Lode Wils voor hun kritische commentaar bij eerdere versies van deze bijdrage. Dank ook aan Nico Wouters, Chantal Kesteloot en Alain Collignon (CegeSoma, Brussel), Danielle Palmans (Letterenhuis, Antwerpen), Hendrik Defoort (Bibliotheek Universiteit Gent), Dirk Van Duyse en Veerle Luyckx (Erfgoedbibliotheek Conscience, Antwerpen) en stadsarchivaris Willy Van de Vijver en het personeel van het Stadsarchief van Mechelen.

1 Zie over hem onder meer het lemma dat ik schreef voor de *digitale Encyclopedie van de Vlaamse Beweging* (DEVB), die eind januari 2024 zal worden gelanceerd.

2 Stadsarchief Mechelen, Verslagen van de gemeenteraad van Mechelen, boekdeel 1946, zitting van 27 februari 1946 (pp. 63-75). Ook de overige informatie over de schorsing en het ontslag werd ontleend aan de gemeenteraadsverslagen.

Concreet hield dat in dat tegen hem werd ingebracht dat hij in Mechelen tijdens de oorlogsperiode aanwezig was geweest op een uitvoering van de *Rubenscantate* van Peter Benoit (1834-1901) die ook werd bijgewoond door August Borms (1878-1946), op de jaarlijkse Guldensporenvieringen, op een vergadering van het Vlaams Nationaal Verbond (VNV) waar Staf De Clercq (1884-1942) het woord voerde, op voordrachten van een Duitse militair en een Duitse dichter, op de opening van een tentoonstelling van kunstschilder Albert Servaes (1883-1966), op de huldiging van literator Albe, alias Renaat Joostens (1902-1973) en op de Nationale Kultuurdagen voor Vlaanderen. *“Overwegende dat het niet kan betwist worden dat deze vergaderingen belegd werden met het doel propaganda te voeren voor de ‘Nieuwe Orde’ en de Duitse cultuur”*, zo luidde het besluit van de gemeenteraadszitting van 27 februari 1946.³ Ook een tiendaagse reis naar Duitsland in juli 1942, georganiseerd op initiatief van de Duitse militaire bevelhebber voor Mechelen en omgeving, werd hem zwaar aangerekend. *“De gedragingen van den Stadssecretaris Ryckeboer [zijn] niet in overeenstemming te brengen met de bijzondere plicht van Vaderlandsliefde, die elk openbaar agent, omwille van zijn betrekking, verschuldigd is”*, zo ging het verder. *“Met 15 stemmen tegen 12 werd tot de afzetting van de heer Ryckeboer als gemeentesecretaris beslist.”* Hij werd retroactief *“uit zijn ambt ontzet met ingang van 1 juli 1945, wegens zijn gedragingen tijdens de Duitse bezetting”*. De laatste gemeenteraadszitting die hij notuleerde vóór hij eerst tijdelijk en later definitief uit zijn functie werd ontzet, was die van 11 mei 1945. Overigens werd zijn ontslag pas 3 jaar later, tijdens de gemeenteraadszitting van 7 juni 1948, juridisch geofficialiseerd, en dat met terugwerkende kracht vanaf 30 september 1945. Die beslissing werd, ondanks protest van Ryckeboer, door de Mechelse gemeenteraad bevestigd op 15 juli 1948.

Nadat de socialist Antoon Spinoy (1906-1967) op 31 augustus 1945 was aangesteld tot burgemeester, stapte de katholieke partij uit het door socialisten en liberalen gedomineerde stadsbestuur. Tot na de gemeenteraadsverkiezingen van 1958 werd Mechelen vervolgens bestuurd door een coalitie van socialisten en liberalen. De Christelijke Volkspartij (CVP) en Ryckeboer, zelf een christendemocraat, beschouwden het ontslag als een vrijzinnige afrekening met de jarenlange katholieke politieke dominantie in Mechelen in het algemeen en met een Vlaamsgezinde katholieke in het bijzonder.⁴ De CVP vocht deze beslissing herhaaldelijk aan in de Mechelse gemeenteraad en Ryckeboer spande een proces in tegen zijn voormalige werkgever.

3 Sommige (top)ambtenaren op gemeentelijk, provinciaal of nationaal niveau werden na de Tweede Wereldoorlog uit hun functie ontzet, andere konden – eventueel na een kortere of langere schorsing – hun functie heropnemen. Er bestond (in België) wat dat betreft geen algemene regelgeving, wat aan beleidsvoerende politici nogal wat speelruimte overliet.

4 Illustratief in dat verband was ook wat Ryckeboer onder de kop De vrijzinnige intelligentia schreef in *De Standaard* van 10 mei 1950: *“Dat zij renegaten en apostaten zijn die niet meer durven omkijken naar hun verleden, naar de dag van hun Eerste Communie, maar die de vervloekte weg, die ze zijn ingeslagen, met verbeterheid voortzetten en een spoor van venijn laten, waar ze zijn voorbijgegaan. En die zich dan nog hele pieten wanen.”*

In zijn bijdrage 'Zelfbeschikkingsrecht van kleine Volkeren' in *De Standaard* van 31 augustus 1953 stelde hij het aldus: *"Men moet toegeven dat de socialisten zich niet stelselmatig hullen in de vlag der vaderlandslievende drogredenen en hun ten goede aanrekenen dat ze met een onverschrokken cynisme de kans hebben waargenomen om de eigen volksgenoten die hun gedachten niet deelden, te helpen afmaken met de Londense instrumenten der repressie en der epuratie, in dienst van een partij waarvan het zwaartepunt in België buiten het Vlaamse land gelegen is. Zij weten maar al te goed dat de repressie niet uitsluitend heeft gediend om vergrijpen tegen de mensheid te beteugelen, maar ze staan weigerig om de vergissingen te helpen goedmaken die ze koelbloedig hebben laten begaan. Al diegenen die door de gesel werden getroffen, steken ze in dezelfde zak, ook al hebben ze geen bloed aan hun handen, ook al zijn ze niet op het geld uit geweest, ook al hebben ze gehandeld uit liefde tot hun volk, of al wordt hun niets ten laste gelegd."* Op 18 augustus 1952 had hij zich in dezelfde krant onder de titel 'Gewapend verzet' al smalend uitgelaten over de privileges die gewapende verzetslieden uit de Tweede Wereldoorlog zouden genieten: *"Welnu, wij zouden aan de minister van Justitie willen vragen of de mensen die een nummer dragen van gewapend verzetsman werkelijk mogen voorbijsteken, of zij werkelijk hun vuilnisbak de gehele dag op de straat mogen laten staan, of zij op de middag hun vloerkleedjes door het venster mogen uitkloppen, en of zij eender waar mogen wateriseren. Want, ziet u, als dat zo was, dan konden wij maatregelen nemen om ingeschreven te geraken bij de eerstvolgende gelegenheid."* Ryckeboer sloot op die manier aan bij het discours van een belangrijk deel van de naoorlogse Vlaamse beweging, dat het verzet minimaliseerde en ridiculiseerde en de berechte en bestrafte collaborateurs als slachtoffers voorstelde.

Eind 1958 werd Ryckeboer erkend als burgerlijk weerstander op basis van het feit dat hij tijdens de Tweede Wereldoorlog vervolgdde personen identiteitskaarten had bezorgd en hulp had geboden aan ondergedoken Joden en werkweigeraars.⁵ In 1963 werden de beslissingen met betrekking tot zijn schorsing en ontslag als stadssecretaris vernietigd en eind 1964 werd hij door het Mechelse stadsbestuur in ere hersteld. In die periode was de CVP-er Jos De Saeger (1911-1998) waarnemend burgemeester van Mechelen, aangezien Spinoy als minister toen alleen de titel van die functie mocht dragen. Ryckeboers aanvraag om de titel van erestadssecretaris te mogen voeren, werd op 14 maart 1966 afgewezen door de gemeenteraad.⁶

Van 1944 tot 1960 was Ryckeboer kabinetsmedewerker en secretaris van diverse CVP-ministers geweest. In 1960 engageerden de toenmalige Universitaire Faculteiten Sint-Ignatius Antwerpen (UFSIA) hem als docent en adviseur algemeen bestuur. Ryckeboer, die ook actief was binnen het Katholiek Vlaams en later het Algemeen Vlaams

⁵ Dr. L. Ryckeboer. Burgerlijke weerstander, in: *De Nieuwe Gids*, 9 december 1958. Die feiten waren overigens door een getuige ten ontlaste al gememoreerd tijdens de gemeenteraadszitting van 27 februari 1946, die had geleid tot het ontslag van Ryckeboer.

⁶ Geen eresekretaris te Mechelen, in: *Gazet van Mechelen*, 11 maart 1966.

Oud-Hoogstudentenverbond, de voorloper van de huidige Vereniging van Vlaamse Academici, was vanaf 1966 lid van het IJzerbedevaartcomité. De jaarlijkse manifestatie in Diksmuide woonde hij sinds de Tweede Wereldoorlog meestal bij.

Van 1930 tot kort vóór zijn overlijden schreef Ryckeboer als freelancer onder meer voor de krant *De Standaard*, vooral onder het pseudoniem Lods en tussen 1945 en 1949 werkte hij mee aan het anti-repressieblad *Rommelpot*. Hij overleed in Mechelen op 15 maart 1975.

Hieronder worden twee journalistieke bijdragen van Ryckeboer, respectievelijk uit 1950 en 1968, over de communautaire verhoudingen in België gepresenteerd in een geannoteerde editie. De eerste tekst signeerde hij met zijn gebruikelijke schuilnaam “Lods”, de tweede als “Prof. Dr. L. Ryckeboer”. De twee stukken zijn allebei momentopnames, waarbij het oudste vooral een tijdsdocument is en het tweede eerder een evaluatie of een terugblik. Ryckeboer kon scherp uit de hoek komen, maar etaleerde daarnaast herhaaldelijk een groot gevoel voor (ironiserende en soms cynische) humor.

HET BLOED OVER HUN HOOFD (DE STANDAARD, 3 AUGUSTUS 1950)

Ryckeboer ageerde in zijn journalistieke stukken – zeker tijdens het eerste decennium na de Tweede Wereldoorlog – virulent en soms vilein tegen links in de breedste zin van het woord, de vrijzinnigheid en de Belgische Socialistische Partij (BSP).⁷ Die kritiek was – behalve als gevolg van de door de Koningskwestie nog fel verhevigde tegenstellingen tussen klerikalen en antiklerikalen – zeker sterk mee ingegeven door zijn ontslag als stadssecretaris van Mechelen door een socialistisch-liberale bestuursmeerderheid onder de leiding van een socialistische burgemeester. Zijn ontslag vormde van die ideologische confrontatie trouwens tot op zekere hoogte een emanatie.

Het stuk ‘Het bloed over hun hoofd’, dat Ryckeboer op 3 augustus publiceerde in *De Standaard*, is een uitermate scherpe commentaar in ‘oorlogstaal’ over de betoging van 30 juli van dat jaar in het Luikse arbeidersdorp Grâce-Berleur, waarbij vier doden vielen door kogels van de rijkswacht. De tekst, die werd gepubliceerd de dag na de begrafenis – met 100.000 tot 120.000 aanwezigen – in de woonplaats Grâce-Berleur van drie van de vier overledenen, biedt een pijnlijke illustratie van de vergaande polarisatie die de Koningskwestie kenmerkte vanaf de Bevrijding in september 1944 en die nog toenam in wat later de nadagen ervan zouden blijken te zijn.⁸

7 De enige socialisten die in zijn ogen op genade konden rekenen, waren de Vlaamsgezinden Hendrik Fayat (1908-1997) en Julien Kuypers (1892-1967) en in mindere mate Lode Craeybeckx (1897-1976). Van de bijdrage ‘Exit Spaak, enter Fayat’ van Louis Ryckeboer uit *De Standaard* van 15 mei 1957 bezorgde ik een editie (N. Van Campenhout, Hendrik Fayat, in: *Meervoud. Links Vlaams-nationaal maandblad*, nr. 281, november 2022, pp. 36-37).

8 Zie onder meer C. Kesteloot, *Grâce-Berleur: het rode café. De doden van de Koningskwestie*, in: J. Tollebeek, m.m.v. G. Buelens, G. Deneckere, C. Kesteloot & S. De Schaepdrijver (red.), *België een*

Ryckeboer schuift de verantwoordelijkheid voor de doden in de schoenen van de socialistische organisatoren van de protestmeeting en spreekt in het geheel niet over de verantwoordelijkheid van de rijkswacht, die onder de leiding stond van de rabi-aat-rechtse en ultraroyalistische Vlaams-katholieke minister van Binnenlandse Zaken Albert De Vleeschauwer (1897-1971). Hij beticht hen er eenzijdig van politieke doeleinden na te streven met deze en andere vormen van agitatie – met name de abdicatie van Leopold III – terwijl hij en andere leopoldisten tijdens de jarenlange confrontatie die de Koningskwestie precies hetzelfde deden om de koning op de troon te houden.

In de eerste twee zinnen van zijn stuk klopt hij het Vlaams-Waalse antagonisme met emotionele en populistische formuleringen bovendien op tot een bloedige tweestrijd. Daarnaast wordt Leopold III (1901-1983) volledig uit de wind gezet en zelfs een heldenrol toegemeten, terwijl hij door mordicus aan de troon vast te houden medeverantwoordelijk was voor het klimaat van chaos en een dreigende burgeroorlog dat toen heerste.

Nadat de uitslag van de volksraadpleging van 12 maart 1950 over het al dan niet terugkeren naar België van koning Leopold III de gespannen verhoudingen nog had verhoogd, ook op communautair vlak, veroverde de CVP de absolute meerderheid in de Kamer en de Senaat bij de verkiezingen van 4 juni daaropvolgend. Op 20 juli beëindigde het parlement de onmogelijkheid om te regeren van de koning, die twee dagen later terugkeerde naar België. Dat leidde tot acties, manifestaties, betogingen, gewelddadige incidenten, sabotagedaden en stakingen in heel België, maar vooral in Wallonië en Brussel. Er werd een mars op Brussel aangekondigd voor 1 augustus, maar in de nacht van 31 juli aanvaardde Leopold III tegen heug en meug om af te treden en zich te laten opvolgen door zijn zoon Boudewijn (1930-1993). De leopoldistische ultra's gaven echter nog niet op en op 18 augustus schoot een moordcommando de communistische voorman Julien Lahaut (1884-1950) neer in de deur van zijn woning in Seraing.

“De twee jonge mannen die te Grâce-Berleur werden gedood, zijn bovendien nog Vlamingen.⁹ Wij hebben nog niet genoeg aan Wallonië geofferd. Het is hun bloed dat die van links hebben nodig gehad om datgene te behalen wat ze voor doel aan hun volgelingen hebben voorgesteld. Het is dat bloed dat ze eindelijk bekomen, opdat alles zou in vervulling gaan wat hun valse profeten hebben voorspeld. Zelf hebben zij er zich op geroemd dat de spontane volkswoede een georganiseerde volkswoede was.

parcours van herinnering. Dl. II: Plaatsen van tweedracht, crisis en nostalgie, Amsterdam, 2008, pp. 85-97.

9 Er overleden niet twee, maar drie personen ter plekke: de gepensioneerde mijnwerker van Hongaarse origine Pietro Cerepana; mijnwerker, syndicalist en verzetsstrijder Albert Houbrechts en vrachtwagenchauffeur en syndicalist Henri Vervaeren. Elektricien Joseph Thomas overleed zes dagen later aan zijn verwondingen. Ryckeboer baseert zich op hun familienamen om Houbrechts en Vervaeren Vlamingen te noemen, hoewel dat een onvoldoende basis is om tot die conclusie te komen.

Nous, on connaît la technique. Het is op dat bloed dat hun journalisten tijdig hebben gezinspeeld en het is dat bloed dat Paque-van-tous-les-moyens-sont bons heeft geriskeerd wanneer hij de politieverordening heeft doen overtreden.¹⁰ De socialistische voormannen hebben de leiding genomen van de muiters en ze stellen pas vandaag vast wie ze achter zich hadden. Nu ze zelf liever ophouden met een oplossing die hen niet bevredigt, worden ze door hun eigen troepen uitgejouwd. Ze zouden weer willen dat het op een slag en een keer allemaal terug deftige mensen werden.

Wij moeten de Koning dank weten, dat hij geen mensenlevens wou offeren. Wij kunnen het niet helpen dat Spaak en Buset en Larock om geen mensenlevens geven, dat zij om doelwitten te bereiken die ver voorbij de toevallige persoon van een koning gaan, die mars op Brussel hebben uitgeroepen en belegd, wanneer ze zeer goed wisten dat er nog meer bloed zou vloeien.¹¹ De Koning heeft niet gewild dat zijn persoon een voorwendsel zou wezen voor een besliste rebellie.¹² Nu ze bereikt hebben wat ze als hun einddoel hebben voorgesteld, nu ze die ene man hebben weg gekregen met aanwending van de ongelooflijkste middelen van zelfverlaging, hebben ze niet bereikt wat ze verlangden te bekomen. Ze hebben alleen de gelegenheid gekregen deze tragische week, aan iedereen te tonen wat ze zijn.

Als de eerste vlaag van ontmoediging over ons zal zijn heengegaan, zullen wij leren beseffen dat de ganse Koningskwesie een façade is geweest waarachter zich een strijd afspeelde van veel ernstiger en veel diepgaander aard, een strijd om de politieke macht.¹³ De macht berust vandaag evengoed als gisteren bij de C.V.P. Zij zal moeten tonen dat ze die waardig is. Zij zal dat kunnen omdat de minderheid haar voorwendsel van gisteren uit de handen heeft geslagen.¹⁴ De socialisten die er in zijn geslaagd het volk tegen de Koning op te ruïen, zullen geen tweede keer mensenlevens in de weegschaal werpen, want die tweede keer zou er geen persoon meer zijn die zich zou kunnen terugtrekken.”

10 Wallingant en republikein Simon Pâque (1898-1977) werd geboren in Grâce-Berleur en overleed er ook. Hij was socialistisch Kamerlid van 1949 tot 1968 en sprak op 30 juli 1950 in zijn woonplaats over de politieke toestand van het moment in België tijdens een manifestatie die werd georganiseerd ondanks het in heel het land geldende samenscholingsverbod voor meer dan drie personen, dat overigens in Wallonië vrijwel nergens werd nageleefd. De situatie liep uit de hand en leidde tot de dodelijke kogelschoten van de rijkswacht.

11 De socialistische politici Paul Henri Spaak (1899-1972), Max Buset (1896-1959) en Victor Larock (1904-1977).

12 In de nacht van 31 juli op 1 augustus 1950 kon Leopold III er slechts met de grootste moeite toe worden gedwongen om troonsafstand te doen. De mogelijkheid van een burgeroorlog was op dat moment reëel.

13 Meer dan een confrontatie tussen Vlaanderen en Wallonië, die toen weliswaar zeker ook speelde, ging het om een strijd tussen klerikalen en antiklerikalen en in het bijzonder over een machtsstrijd tussen de dominante christendemocratie enerzijds en de liberale en socialistische partijen anderzijds.

14 Met dat “voorwendsel” wordt koning Leopold III bedoeld.

- ^ Binnenkoer van het stadhuis van Mechelen, 12 mei 1940. V.l.n.r.: onbekende man in overall met soldatenhelm op, stadssecretaris Ryckeboer, onbekende, Richard Van der Vieren en Jean Noëth. De drieluugelige blauwe schroef was afkomstig van een (Engels ?) jachtvliegtuig dat tijdens de nacht in het park van de Caputsteen was gevallen. De schroef werd op de koer tentoongesteld. [Regionale Beeldbank Mechelen (collectie Stadsarchief Mechelen)]

Een jaar later (*De Standaard*, 4 augustus 1951) kwam Ryckeboer onder de gelijknamige titel terug op de bloedige incidenten in Grâce-Berleur. Van sereniteit, medeleven of nuance was ook dan nog geen sprake:

*"Mensen die het ongeluk hadden gehad tussen honderden anderen te worden getroffen, wordt, wegens hun overlijden, een rol beschoren waaraan zij bij hun leven nooit hadden gedacht. G.B. Is de consecratie geweest van de Juli-revolutie, de verhoopde en tevens gevreesde uitkomst (Es wird geschossen) van een actie die daardoor haar veroordeling kreeg maar die daarzonder op niets was uitgedraaid, een magnifiek en pathetisch ongeluk, maar met een flauwe nasmaak. Men had de doden moeten kunnen laten rusten. Maar (hola!) dat gaat zo niet: de doden roepen en de twee partijen die er hun profijt hebben uitgehaald, moeten aan die roep beantwoorden en marcheren gelijk twee Siamese broeders."*¹⁵

"VAARWEL AAN GENERATIE MET DE TWEE GEZICHTEN. VLAMINGEN DIE VOOR DE EENHEID ZORGDEN DOOR WAT VLAAMS ERNAAST TE SCHRIJVEN" (DE STANDAARD, 20 MAART 1968)

Deze tekst is een oratio pro domo, waarin Ryckeboer als "*Flamand de service*" wijst op de belangrijke rol die in het Frans opgeleide Nederlandstalige ambtenaren speelden in de Belgische administratie toen die op verschillende niveaus nog in sterke mate Franstalig was. Hij behoorde tot een van de laatste generaties Vlamingen die aan de universiteit een goeddeels Franstalig curriculum doorliepen. Pas na de integrale vernederlandsing van de Gentse universiteit in 1930 gingen haar zusterinstellingen op Vlaams en Brussels grondgebied volop cursussen en vervolgens complete studierichtingen in het Nederlands organiseren, naast de Franstalige leergangen. Het stuk is een synthese van de vele 'columns' die Ryckeboer tijdens de voorgaande decennia aan dat thema had gewijd. Ook de taaltoestanden in het algemeen, in het bijzonder in Brussel, vormden een steeds weerkerend thema in zijn artikels.

Ryckeboer maakt zich in deze tekst vrolijk – om het eufemistisch te formuleren – over de Nederlandsonkundige Franstalige Belgische politici en ambtenaren. Hij geeft er daarbij nogal hoog over op dat hij en zijn tweetalige Vlaamse collega's-ambtenaren en -cabinetards het overheidsapparaat draaiend hielden en dat hun Franstalige collega's een pak minder zouden hebben gewerkt. Hij beroemt er zich zelfs op – zij het ietwat ironiserend, maar toch – dat hij zoveel dossiers in orde had gebracht voor Franstaligen die niet de moeite namen om Frans te leren. Dat zal waar zijn geweest en voor hem – zo blijkt uit wat hij schrijft – ietwat wrang hebben aangevoeld. Tegelijk was dat natuurlijk gewoon zijn plicht. Van de andere kant doet hij een en ander in dit cursiefje nogal luchtig en wat lacherig af, maar evenzeer met een onderton van enerzijds frustratie en anderzijds fierheid.

¹⁵ Ryckeboer bedoelt de socialisten en de communisten.

“Wijl we tot de generatie gaan behoren die de leeftijdsgrens heeft overschreden, wil het ons van het hart dat het ons toekomt het woord te nemen op het overgangsmoment, wanneer we het Belgique à Papa vaarwel zeggen om een regime te gaan huldigen dat ons niet meer nodig heeft.¹⁶ Niet dat het morgen te laat zal zijn om van onze goede diensten gebruik te maken, want de toekomst, zoals die andere zei, wordt nog altijd gemaakt met afbraakmateriaal van het verleden.

Ik zeg dat de staat België een flinke kaars mag branden voor ons. Wij hebben de opgeofferde generatie mogen zijn. Hebben we eronder geleden? Nee, we hebben het plezant gevonden en zijn er fier op en we nemen niet aan dat anderen zich met ons vergelijken, de Walen niet, die van Brussel niet, de franskiljons niet en evenmin de Vlamingen die ons niet wilsvierkantig genoeg hebben gevonden.¹⁷ Wij zijn de intelligentsia geworden toen er nog geen andere dan een Franse was. We heten academici. Wat zijn we toch boerkens, zei onze president Valvekens toen we in 1922 te Delft door het corps werden ontvangen.¹⁸ Toen waren we al geen boeren meer. Ik heb ze toen gekend die al lang geen boeren meer waren; van waar kwamen ze, de Vander Muerens, de Van Waegs, de Couteeles van Laatslaapstertje, ze waren ons reeds voor en toen al liepen we achter.¹⁹

In de kostschool van de Tête de Flandre waar ze mij mijn Frans deden leren, onderhield zich in die taal de dokter in redingote met Mère Ernestine, toen hij een tand aan 't trekken was, maar Soeur Nathalie profiteerde van haar lesuren om te verstaan te geven dat haar kleine Antwerpenaars toch Vlamingen waren.²⁰ De dentist Allaeys propageerde Ons volk (ontwaakt) en mijn arme vader abonneerde zich.²¹

16 Met de grondwetsherziening van 1970 werd het proces tot federalisering van de tot dan unitaire Belgische staat ingezet.

17 Ryckeboer verwijst hier naar de Vlaams-nationalisten, die bij de christendemocratie aanleunende flaminganten zoals hij niet radicaal genoeg vonden. Na de Tweede Wereldoorlog kantte hij zich tegen de heropleving van het Vlaams-nationalisme en in het bijzonder tegen de in 1949 opgerichte Vlaamse Concentratie, de voorloper van de in 1954 gestichte Volksunie.

18 Rechtenstudent Jan Valvekens (1894-1951) was tijdens het academiejaar 1920-1921 voorzitter van het Katholiek Vlaams Hoogstudentenverbond (KVHV) aan de Leuvense universiteit. Ryckeboer verwijst hier naar een uitwisseling tussen Leuvense studenten en studenten van de Technische Hogeschool (nu Technische Universiteit) in het Nederlandse Delft.

19 Floris Van der Mueren (1890-1966), Frans Van Waeg (1896-1976) en Floris Couteele (1897-1931) waren bekenden van Ryckeboer uit de Leuvense Vlaamsgezinde studentenbeweging in het begin van de jaren 1920.

20 Tête de Flandre: het Vlaams Hoofd, nu meestal Sint-Anneke genoemd, is het gebied aan de linkeroever van de Schelde, recht tegenover de Antwerpse binnenstad.

21 De Vlaamsgezinde tandarts Hilaire Allaeys (1873-1934) had een praktijk in Antwerpen. Het in 1911 opgerichte Ons Volk Ontwaakt, vanaf 1932 Ons Volk, was een katholiek en Vlaamsgezind, geïllustreerd en populair weekblad, dat werd uitgegeven door de groep rond de krant *De Standaard*.

Zo was kanunnik Vanden Dries in de Studentenbond van St. Jan, zo zouden mensen zijn lijk kanunnik Van Hove, Van Dievoet en Van der Essen aan de universiteit.²² Mijn ouders moesten mij zien lopen met een 'flatte' hoewel ik bijna al mijn eksamens deed in de Franse taal.²³ Aan de balie sloegen we onze eigen weg in met het Rechtskundig Tijdschrift van Van Bouwel, met Custers, met Wildiers, met Victor en de Konferentie van de Balie.²⁴ Daarna zijn we de staat gaan dienen, samen met Karel Van Cauwelaert bij Rik Heyman.²⁵ We bestuurden in 't Frans maar deden allerhande gekke dingen in het Nederlands. De eerlijke ridder Dessain moest noodgedwongen Vlaams spreken in de gemeenteraad van de stad Mechelen, waar dat wat we onder ons beiden bedisselden in het Frans was.²⁶ God, wat hebben we ons dubbel gezicht getoond en beminnelijk gemaakt, ook in de derde taal, bij de Duitsers.²⁷

Minister Dens, de liberale reder, had intussen het zijne gedaan om te voorkomen dat zijn officieren (wat hadden we gardavoes gekommandeerd) een huwelijk zouden aangaan met Vlaamsgezinde meisjes.²⁸ Het hele dagbladwezen heeft toen om onzentwille overhoop gestaan, maar we hebben de staat en de civitas gediend naar geheel ons

22 Ryckeboer verwijst naar de Vlaamsgezinde studentenbond van het Antwerpse Sint-Jan Berchmanscollege, waar hij zelf school liep. Alfons Van Hove (1872-1947), Emiel Van Dievoet (1886-1967) en Léon Van der Essen (1883-1963) waren hoogleraar aan de Leuvense universiteit en doceerden respectievelijk kerkelijk recht, recht en geschiedenis.

23 De flatte was een pet die werd gedragen door Vlaamsgezinde studenten. Toen Ryckeboer er studeerde, waren nagenoeg alle colleges aan de Leuvense universiteit nog in het Frans en werd bijgevolg ook in die taal geëxamineerd.

24 Het *Rechtskundig Tijdschrift* bestond van 1897 tot 1963 en richtte zich op juridische wetenschapsbeoefening in het Nederlands. Ryckeboer was een tijdlang redactiesecretaris van het blad. Louis Van Bauwel (1888-1948), Jos Custers (1904-1982) en Frans Wildiers (1905-1986) waren aan de Leuvense universiteit opgeleide juristen die zich elk op hun manier inzetten voor de vernederlandsing van het rechtsleven. René Victor (1897-1984) doceerde vanaf 1931 als eerste een Nederlandstalige cursus aan de rechtsfaculteit van de Université Libre de Bruxelles. De Vlaamse Conferentie der Balie, zowel in Antwerpen als in Gent, was een vereniging van Nederlandstalige advocaten die zich inzette voor de vernederlandsing van de rechtspraak. Het Vlaams Pleitgenootschap was hun Brusselse tegenhanger.

25 Jurist Karel Van Cauwelaert (1905-1987) werkte als ambtenaar en kabinetsmedewerker. Van 1945 tot 1965 was hij hoofdredacteur van *Het Volk*, de Gentse krant van de christelijke arbeidersbeweging en van 1958 tot 1971 Senator namens de CVP. De christendemocraat Hendrik Heyman (1879-1958) was Kamerlid van 1919 tot zijn overlijden en van 1927 tot 1932 minister van Arbeid, Nijverheid en Sociale Voorzorg. Van 1921 tot 1928 was hij schepen en van 1933 tot 1946 burgemeester in zijn geboortestad Sint-Niklaas.

26 Karel Dessain (1871-1944) was – met uitzondering van de periode van maart 1941 tot september 1944 – burgemeester van Mechelen van 1909 tot zijn overlijden. Hij sprak Frans, behalve in de gemeenteraad, waar hij ingevolge de taalwet inzake bestuur vanaf de jaren 1930 verplicht was Nederlands te spreken.

27 Tijdens de Tweede Wereldoorlog moest Ryckeboer als stadssecretaris uiteraard in het Duits overleggen met het bezettingsbestuur.

28 De Antwerpse reder Léon Dens (1869-1940) was van 1925 tot zijn overlijden Senator namens de liberale partij en in 1931-1932 minister van Landsverdediging.

best vermogen. Ik heb uitgeweken nichtjes en kozijns in Frankrijk en Argentinië. Maar aan mevrouw Terfve, aan de moeder van Paul Levy en aan de vrouw van Deltenre heb ik de oorlogsschade gegeven die haar toekwam.²⁹ De schuld lag bij Robert De Man, mijn kursiefbroeder die het op zich had genomen mij een beetje vroeg in zijn dienst te roepen.³⁰ Onder andere heb ik minister Behogne gediend en Vlaamse toespraken voor hem gemaakt, maar ik stak bij hem een beetje af voor zijn kiezers.³¹ De Boodt daarentegen had niet gearzeld de doorgestuurde sekretaris van Mechelen op te nemen en moest het in volle Kamer van Huysmans horen, die niet repressief was, maar die het komiek vond.³² Wat zijn al de Franssprekenden daar goed ontvangen geworden, ze kwijlen er nog van. Juffrouw de Lalieux de la Rocq, mevrouw Cornet de Plissant, l'abbé Froidure, Jean Rey en Orban de Xivry.³³ En bij de overstromingen onder De Taeye waren we goede maats met het Rode Kruis en zijn president de Mérode en hebben we

²⁹ Waarschijnlijk gaat het hier om (de vrouw van) de communistische politicus Jean Terfve (1907-1978). Vermoedelijk wordt hier (de moeder van) Paul Lévy (1910-2002) bedoeld, een aan de ULB opgeleide economist van Joodse origine die zich bekeerde tot het katholicisme en hoogleraar werd aan de Leuvense universiteit. Allicht bedoelt Ryckeboer hier brouwer Louis Ernest Deltenre (1896-1961), die vanaf 1939 een tijdlang burgemeester was van het Waals-Brabantse dorp Sart-Dames-Avelines en vanaf 1946 tot zijn overlijden lid van de Kamer van Volksvertegenwoordigers namens de Belgische Socialistische Partij (BSP). Deltenre bood tijdens de Tweede Wereldoorlog hulp aan ondergedoken verzetsstrijders.

³⁰ De christendemocraat Robert De Man (1900-1978) was van 1932 tot 1968 achtereenvolgens Kamerlid en Senator. Hij was ook actief als journalist voor diverse katholieke bladen. Van 1947 tot 1949 was hij minister van Wederopbouw en engageerde hij Ryckeboer als kabinetsmedewerker.

³¹ De Henegouwse christendemocraat Oscar Behogne (1900-1970) was tussen 1947 en 1960 herhaaldelijk minister op verschillende departementen.

³² De Vlaamsgezinde landbouwingenieur August De Boodt (1895-1986) was van 1936 tot 1968 senator voor de katholieke partij en later voor de CVP. In 1950-1952 was hij minister van Wederopbouw. De "doorgestuurde sekretaris van Mechelen" was Ryckeboer zelf. De socialist Camille Huysmans (1871-1968) was op dat moment lid van de Kamer van Volksvertegenwoordigers, waarvan hij van 1954 tot 1958 nog eens voorzitter zou zijn.

³³ Berthe de Lalieux de la Rocq (1891-1980) was een Waalse adellijke dame. De familie Cornet de Plissant is een aloud adellijk geslacht, maar wie met "mevrouw Cornet de Plissant" precies wordt bedoeld, kon voorsnog niet met zekerheid worden vastgesteld; misschien gaat het om Jeanne Maskens (1880-1958), die getrouwd was met Georges Cornet d'Elzies de P(e)liissant (1872-1946), burgemeester van Achel, provincieraadslid in Limburg en van 1921 tot 1929 Senator namens de katholieke partij. Edouard Froidure (1899-1971) was een sociaal bewogen Brusselse priester, die zich tijdens de Tweede Wereldoorlog aansloot bij het verzet en een tijdlang gevangen zat in het concentratiekamp van Dachau. De Luikse advocaat Jean Rey (1902-1983) was vanaf 1939 Kamerlid namens de liberale partij en in 1949-1950 en van 1954 tot 1958 minister. Nadien koos hij voor een Europese carrière. Jurist Etienne Orban de Xivry (1885-1953) zetelde van 1939 tot 1950 in de Senaat, eerst namens de katholieke partij en later voor de CVP.

samen met Héger eretekens uitgereikt.³⁴ We hebben bij Moulinasse gesoupeerd.³⁵ We hebben Brussel afgeketst met de Franse geneesheren die zich kwamen inlichten over de ouden van dagen. We zijn van die generatie met de twee gezichten (*qu'il est gentil*), die intussen de Vlamingen bijeen zocht en dineerde met Charles Poswick, die generatie die de Vlaamse ambtenaren aanvaardbaar heeft gemaakt tot in de ogen van Harold d'Aspremont Lynden, die alles heeft moeten doen terwijl die van de overkant niets te doen hadden dan van hun gangen te gaan.³⁶ Wij maakten Vlaamse verslagen van Franse vergaderingen onder Seeldrayers en deden ze, zoals het hoorde, slechts vertalen door die van de eerste minister met een retard van tien dagen en we konden het zelf beter.³⁷

Als er iemand voor de Staat geijverd heeft, zijn wij het wel geweest, de Vlamingen die de universiteit achter de rug hadden toen ze in het Nederlands begon te doceren. De Vlamingen die nooit een woordenboek hadden gezien en enkel van literatuur wisten, de Vlamingen die alles in 't Frans konden zeggen zo dat men zou hebben gezworen - en dat de anderen het niet konden beteren, de Vlamingen die voor de eenheid hebben gezorgd door en wat Vlaams naast te schrijven. Steekt maar een dikke bougie voor ze aan, heren van Meulebeek, van Tourinnes la Grosse en van Sart-Dames-Avelines."³⁸

Beide hier gepresenteerde teksten van Louis Ryckeboer tonen aan hoe anders zowel de ideologische als de communautaire verhoudingen tijdens de tweede helft van de vorige eeuw waren in vergelijking met vandaag. Om te begrijpen waar wij vandaag staan, is het altijd nuttig en nodig om te weten waar wij vandaan komen. Daarvoor dient de geschiedschrijving.

34 CVP-er Alfred De Taeye (1905-1958) zette zich als Kamerlid en minister van Volksgezondheid en het Gezin (1950-1954) vooral in voor de strijd tegen de krotwoningen en de bouw van goedkope (arbeiders)woningen. Albert Philibert de Mérode (1915-1958) was tot zijn overlijden voorzitter van het Belgische Rode Kruis. De christendemocratische herenboer Charles Héger (1902-1984) was van 1950 tot 1954 en van 1960 tot 1972 minister Van Landbouw.

35 Met Moulinasse wordt vermoedelijk een Brussels restaurant bedoeld.

36 De liberaal Charles Poswick (1924-1994) en de conservatieve christendemocraat Harold d'Aspremont Lynden (1914-1967) brachten het allebei tot minister. Zij stamden uit de aristocratische en rechtse francofonie.

37 Gaat het hier om de sporter en jurist Rodolphe Seeldrayers (1876-1955), die een tijdlang voorzitter was van de Fédération Internationale Football Association (FIFA) en lid van het Internationaal Olympisch Comité (IOC)?

38 Met Meulebeek wordt Sint-Jans-Molenbeek bedoeld. Tourinnes la Grosse en Sart-Dames-Avelines zijn dorpen in Waas-Brabant.